

**PRISON SUBCULTURE AS A SET OF CONDITIONS
LIMITING THE EFFECTIVE REHABILITATION OF
PRISON INMATES
SUMMARY OF A DOCTORAL THESIS**

Maciej SZASZKIEWICZ

Z Zagadnień Nauk Sądowych, XLIV, 2000, 168–177

This work is devoted to problems connected with prison subculture and the rehabilitation of prison inmates. Its main purpose, a utilitarian one, is to apply the results gained to penitentiary practice and hence make a contribution to improving the effectiveness of the rehabilitation of prison inmates in penitentiary institutions. This undertaking – as is commonly known – faces many difficult obstacles. They include, among other things, the institutional conditions of the prison itself, psychological features of inmates and the system of judicial punishment. However, all specialists dealing with the phenomenon of prison subculture unanimously agree that one of the main factors which hinders or sometimes even precludes the effective rehabilitation of prison inmates is prison subculture itself. Thus the Doctoral's Thesis was to try to explain the essential relationship between the subculture and rehabilitation. At the same time the work also fulfilled another academic aim – it increased knowledge and understanding concerning this still weakly researched field.

The research problem undertaken in the work was to evaluate if, and to what extent, the phenomenon of prison subculture has a destructive effect on the process of rehabilitation carried out in penitentiary institutions, through a complex review of all aspects of prison subculture – singling out and analysing those factors which contribute to limiting the effectiveness of the rehabilitation process and diagnosing their destructive influence.

In order to examine the problem fully, it is first necessary to answer the following exploratory questions:

1. What is the system of values (aims) adopted by members of this subculture?
2. What kind of group norm system do they possess?
3. What is the social structure of the examined group?
4. What is the system of interaction (communication) between the members of the group: do they use a specific language? Do they use specific means of communication?

Once these questions had been answered and hence an overview of prison subculture had been gained, the following main questions (fundamental aims of this work) could be tackled:

1. Is prison subculture a phenomenon that has a demoralising influence (leading to criminal behaviour) on its members?
2. Which specific aspects of prison subculture significantly restrict the effective rehabilitation of prisoners?
3. What is the qualitative influence of particular aspects of prison subculture on the process of rehabilitation of prison inmates?

When analysing as complex a phenomenon as prison subculture one should take into consideration its unique feature – secrecy – and, furthermore, the fact that its main goal is the fight against law. One of the most important norms of the *grypserka* (prison underworld) code forbids, under threat of the harshest sanctions, *sprzedawanie grypserki* (literally “selling the underworld”), i.e. informing someone from outside the organisation about the principles of its functioning.

After taking the above-mentioned factors into consideration, the following general methodological assumption was accepted: methods and research techniques aiming to penetrate the phenomenon of prison subculture in an open and direct manner would not yield expected results. Instead of such an approach, one should use methods and techniques aiming at obtaining the appropriate data in an indirect and camouflaged manner.

Various methodological tools were applied to carry out the research (among other things: the analysis of documents and materials, observation of prisoners, interviews with various members of the prison community, controlled conversation).

It is worth saying a few words about the conversations with the prisoners. Within the framework of this research, conversations were held with prisoners on free topics (loose conversation) or planned topics (so-called guided conversation), during which bits of information that came up concerning prison subculture were recorded. What is helpful in this method is the fact that prisoners – who use slang amongst themselves – often unconsciously use elements of it (phrases, idioms, descriptive terms, individual words) while talking to other people. So a paradoxical situation arises; a prisoner may use an expressions such as: *od jareckich obskoczyłem rakiety* (literally “I have dodged a rocket from the Jareckis”), which means “I have received a parcel from my parents”, when talking with outsiders, but if he is directly asked how to say “parents”, “parcel” or “receive” in *grypserka* slang he will not answer or say that it is a secret. Direct questions raise suspicion.

Within the framework of the guided conversation, certain specific techniques that were specially designed for these studies turned out to be particularly effective. Two of them are designed to provoke respondents into mak-

ing statements containing confidential content, thus creating situations in which subculture behaviours are revealed: the technique of “deliberate mistakes” allows the prisoner an opportunity to correct the interviewer’s errors; and the technique of “seemingly undermining a prisoner’s *grypserka* competence” is based on suggesting that the interviewer doubts that the prisoner is sufficiently knowledgeable in the principles of the subculture.

In answering the specific exploratory questions of the present work, it was shown that:

1. Representatives of prison subculture are guided by three main group goals (values): the fight against the law and its institutions, group solidarity and *grypserka* honour. The fight against the law in practice boils down to a fight against its representatives, with the target of the attack usually being the prison staff, who are the embodiment of the hated law, and are in physical contact on a daily basis.
2. In order to protect each of these goals the *grypserka* group possesses a complex system of norms and security measures (sanctions and group prizes). The highest norm is the complete ban on informing. Some of the norms serve to “condemn the condemners”, which means that they are directed against the prison personnel. For example, “it is strictly forbidden to get into any kind of a closer relationship with *klawisze*” (keys – prison guards), “it is forbidden to shake hands with *klawisze* and *frajerzy* (suckers – people remaining outside the *grypserka* system), *grypsuje się twardo* – “stick to the *grypserka* code hard” – which means that members of the group are pressured to execute orders from supervisors/guards with extreme slowness, to boycott the rules and regulations, to perform acts of sabotage, make demands and threats and commit crimes, etc. Imposed sanctions safeguard the norms – from small punishments, e.g. *krzywość* – crookedness – a sort of social ostracism, through *skiepszczenie* – weakening – a temporary removal from the group, *wykitranie* – (removal) from to the scorned group of *frajerzy*, to *przecwelenie* – degradation to the lowest possible level in the prison hierarchy, which is usually executed by means of beating, rape and other forms of persecution.
3. The representatives of the *grypserka* subculture divide the prison population into *ludzie* (people) – i.e. themselves, and *frajerzy* (suckers) – i.e. all the others.

The *grypserka* group has a hierarchical structure, with an absolute subjugation of its members to their leaders. At the head of particular groups – consisting of several members in the cell, more numerous in units and blocks, up to the entire penitentiary – are the leaders, known as *mącciele* (trouble-makers). The members of the group fulfil various roles and occupy different positions: *charakterniacy* (strong charac-

ters) are experienced members, respected for their recognised services, *satelity* (satellites) or *lapiduchy* (stretcher-bearers) make up the group of prisoners who are always ready to carry out any order issued by the leaders (e.g. punishing someone), tattoo artists, *wielbłądy* (camels) – smugglers, writers, drawing artists, *fajansiarze* (dustbinmen), *kopytkarze* (shenars), *fakirowie* (fakirs), *świry* (headcases) and others.

Frajerzy are subdivided by the *grypserka* group into *frajerzy w porządku* (OK suckers), *kiepszczeni* (those temporarily removed from the group), *zgreby* (older prisoners), *kapusie* (snitches) and *cwele*. These two last categories of *frajerzy* suffer constant beating, degradation, rape; they are forced to perform various humiliating tasks, ridiculed, etc.

4. Members of this subculture often use a system of interaction – primarily, prison slang and specific means of communication: *stukanka* (tapping), *miganka* (winking), *gryps* (illegal letter), *lustrzanka* (mirror-signalling), *dmuchanka* (blowing), *koń* (horse).

At the same time as presenting an overall picture of prison subculture obtained through research, its individual components were also subjected to analysis. In particular, the influence of each component of the subculture on the process of rehabilitation was studied. On the basis of this analysis it was ascertained that each component has an unequivocally destructive effect on rehabilitation, and that each element affects the prisoner's psyche in both an anti-rehabilitative and anti-social (deviant) manner. All of the elements are contrary to fundamental values of rehabilitation and, moreover, transmit criminal values. Thus, the hypothesis assumed in this work was proven – that the effectiveness of the rehabilitation process to a large extent depends on and is conditioned by various elements of the prison subculture.

One may now answer the detailed questions concerning the main aim of this work.

1. Prison subculture is a phenomenon that has a decidedly demoralising effect (conducive to criminal behaviour) on the behaviour of participants.
2. Each of the four analysed elements of prison subculture contributes substantially to limiting the effective rehabilitation of prisoners.
3. The conclusions drawn from the research indicate that particular elements of prison subculture affect the process of rehabilitation in a varied way. The aims (values) considered by the subculture members as important and the norms guiding their behaviour have the most fundamental significance. The most essential aim of the subculture, and, at the same time, the most directly contrary to rehabilitative values, is, of course, the one that calls for fighting against the law and the institutions upholding it. Its internalising and consolidation by members of the subculture may constitute an important motivating factor hinder-

ing, or even making impossible the rehabilitative transformation of prisoners' personalities.

The system of norms accepted and executed by members and supporters of the prison subculture group is equally important in counteracting the process of rehabilitation of prisoners. They shape and control patterns of behaviour that serve to realise group values. It is on this basis that the group decides to degrade (persecute) or to favour other inmates. The most important amongst them have a decidedly destructive impact on the prisoners' personalities (e.g. those which call for persecution of other inmates, or for boycotting of contacts with the prison staff).

The prison slang, in other words the secret *grypsierka* language, has a destructive effect on the rehabilitation process, primarily due to the fact that it is the carrier of subculture "essence" (mainly aims and norms) – both of *grypsierka* and criminal subculture. It is through specific expressions, phrases and words that the way of thinking and views of the group members are shaped. Attitudes and convictions are ingrained by means of this slang.

The destructive significance of the social structure (of the prison subculture group) manifests itself above all in the deviant authority system. The leaders possess unfounded but real possibilities of manipulating their subordinates and deciding about important matters affecting their lives. This state of affairs makes it more difficult or even impossible for prisoners to adjust to social conditions outside prison. The leaders are usually prisoners who are most resistant to rehabilitation. Having the possibility of controlling the behaviour of fellow-inmates – by coercion and violence amongst other means – they can influence the process of rehabilitation over a much broader range than just the individual dimension.

Thus each of the analysed elements of prison subculture has a destructive influence on the process of rehabilitation in prison, although the range of influence of course varies, depending on the particular element. However, on the basis of the obtained results of the research one may state with conviction that the ultimate counter-rehabilitative result is caused by the joint action of the complex set of elements constituting the phenomenon of prison subculture. Rehabilitation in penitentiary conditions must, therefore, take into account a diagnosis of prison subculture.

Another important piece of advice addressed to the prison service, especially to employees of penitentiary services, is to make a thorough study of the phenomenon of prison subculture with its essential elements. Contrary to popular belief, such knowledge is not widespread among prison personnel. It would seem a good idea to organise appropriate training courses. This would increase the possibilities of counteracting this harmful phenomenon, and, furthermore, the mere fact of disseminating information about the subculture would diminish its power, as, to a large extent, it is based on secrecy and elitism.

PODKULTURA WIĘZIENNA JAKO ZESPÓŁ UWARUNKOWAŃ OGRANICZAJĄCYCH EFEKTYWNĄ RESOCJALIZACJĘ WIĘŃNIÓW STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Maciej SZASZKIEWICZ

Omawiana praca poświęcona została problematyce dotyczącej podkultury więziennej i zagadnieniom związanym z resocjalizacją więźniów. Głównym celem tej pracy, celem użytecznym, umożliwiającym zastosowanie uzyskanych wyników w praktyce penitencjarnej, było przyczynienie się do poprawy skuteczności resocjalizacji stosowanej wobec więźniów w jednostkach penitencjarnych. Zadanie to – jak powszechnie wiadomo – napotyka na szereg poważnych przeszkód. Należą do nich m.in. uwarunkowania instytucjonalne samego więzienia, właściwości psychologiczne więźniów oraz system karania sądowego. Wszyscy badacze zjawiska podkultury więziennej zgodnie jednak stwierdzają, że jednym z najważniejszych czynników utrudniających, a często nawet uniemożliwiających skuteczną resocjalizację więźniów, jest – obok innych uwarunkowań – podkultura więzienna. Celem pracy była więc próba wyjaśnienia istotnych zależności pomiędzy podkulturą i resocjalizacją. Cel drugi, poznawczy, wynikał z potrzeby uzupełnienia nadal jeszcze słabo rozpoznanej wiedzy o tym zjawisku.

Problemem badawczym podjętym w pracy było rozważenie, czy i w jakim stopniu zjawisko podkultury więziennej działa destrukcyjnie na proces resocjalizacji prowadzonej w jednostkach penitencjarnych wobec osadzonych poprzez kompleksowe ukazanie wszystkich istotnych przejawów tej podkultury, wyodrębnienie spośród nich i poddanie analizie tych uwarunkowań, które przyczyniają się do ograniczenia resocjalizacji oraz poprzez diagnozę ich destrukcyjnego oddziaływania.

Do rozważenia niniejszego problemu konieczne jest udzielenie odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jaki jest system wartości (celów) przyjętych przez reprezentantów tej podkultury?
2. Jaki posiadają oni system norm grupowych?
3. Jaka jest struktura społeczna badanej grupy?
4. Jaki istnieje system interakcji (komunikowania się) pomiędzy członkami grupy: czy posługują się specyficznym językiem? Czy stosują specyficzne środki komunikacji?

Autor wyszedł z założenia, że odpowiedzi na powyższe pytania pozwolą z jednej strony na opis i analizę przejawów podkultury więziennej, zaś z drugiej – na rozszerzenie pola penetracji badawczej o istotne pytania dotyczące zasadniczego celu niniejszej pracy:

1. Czy podkultura więzienna jest zjawiskiem mającym działanie demoralizujące (sprzyjające wkraczaniu na drogę przestępczości) na zachowanie jej reprezentantów?

2. Które z poszczególnych przejawów podkultury więziennej mają istotne znaczenie ograniczające efektywną resocjalizację więźniów?
3. Jakie jest jakościowe oddziaływanie poszczególnych przejawów podkultury więziennej na przebieg procesu resocjalizacji więźniów?

Przystępując do analizy tak szczególnego zjawiska, jakim jest podkultura więzienna, należało uwzględnić przede wszystkim jego specyfikę: tajność a ponadto uznanie za główny cel walki z prawem. Jedną z najważniejszych norm kodeksu grypserskiego zakazuje pod groźbą najsurowszych sankcji „sprzedawania grypserski”, tj. informowania kogokolwiek spoza organizacji o zasadach jej funkcjonowania.

Po uwzględnieniu powyższych ograniczeń, przyjęte zostały ogólne założenia metodologiczne: metody i techniki badawcze zmierzające w sposób bezpośredni i otwarty do penetracji zjawiska podkultury więziennej nie przyniosą spodziewanych rezultatów. Zamiast nich należy stosować metody i techniki zmierzające do uzyskania odpowiednich danych drogą pośrednią i w sposób zakamuflowany.

Do przeprowadzenia badań zastosowane zostały różnorodne narzędzia metodologiczne (m. in. analiza dokumentów i materiałów, obserwacja więźniów, wywiad przeprowadzany z różnymi członkami społeczności więziennej, rozmowa kierowana).

Kilka słów należy wspomnieć o tej ostatniej. W ramach niniejszych badań prowadzone były rozmowy z więźniami na temat dowolny (rozmowa luźna) lub zaplanowany (tzw. rozmowa kierowana), podczas których rejestrowano pojawiające się informacje mające związek z podkulturą. Pomocny w tej metodzie jest fakt, że więźniowie stosując gwarę pomiędzy sobą, często w rozmowach z innymi bezwiednie posługują się jej elementami (wyrażeniami, zwrotami, określeniami, słowami). Powstaje więc paradoksalna sytuacja: więzień używa wobec obcego np. zwrotu „obszczyłem rakietę od jareckich” (co oznacza: „otrzymałem paczkę od rodziców”), ale gdyby zapytać, jak w gwarze grypserskiej brzmi słowo „rodzice” (czy „paczka”, czy „otrzymać”), to najpewniej nie odpowie, albo stwierdzi, że jest to tajemnica. Pytania zadawane wprost budzą ich czujność.

W ramach metody rozmowy kierowanej szczególnie dobre efekty przyniosły opracowane dla niniejszych badań specyficzne techniki szczegółowe. Dwie z nich mają charakter prowokujący respondentów do udzielania wypowiedzi zawierających treści niejawnie, są więc kreowaniem sytuacji wyzwalających zachowania podkulturowe: technika „celowych błędów” polega na stworzeniu więźniowi dogodnej okazji do poprawiania błędów rozmówcy (w tym przypadku badacza), a technika „rzekomego podważania kompetencji grypserskich” polega na zasugerowaniu więźniowi, że powątpiewa się, czy wie on dostatecznie dużo na temat zasad jego podkultury.

Odpowiadając na szczegółowe pytania badawcze niniejszej pracy wykazano, że:

1. Reprezentanci podkultury więziennej kierują się trzema najważniejszymi celami (wartościami) grupowymi, do których należą: walka z prawem i jego instytucjami, solidarność grupowa i grypserski honor. Walka z prawem przyjmuje w praktyce formę walki z jego przedstawicielami, przy czym obiektem ataku stają się zazwyczaj przedstawiciele personelu więziennego jako uosobienie znienawidzonego prawa i jako znajdujący się na co dzień w zasięgu fizycznego kontaktu.
2. Do ochrony każdego z tych celów grupa grypserska posiada rozbudowany system norm i środków zabezpieczających (sankcji i nagród grupowych). Naczelną normą jest bezwzględny zakaz donoszenia. Część z nich służy

- „potępieniu potępiających”, co oznacza, że wymierzone są przeciwko personełowi. Np. „nie wolno wchodzić w jakiegokolwiek rodzaju zażyłości z klawiszami”, „nie wolno podawać ręki klawiszom i frajerom”, „grypsuje się twardo” – co oznacza wezwanie członków grupy do opieszałego wykonywania poleceń przełożonych, bojkotu postanowień regulaminowo-porządkowych, dokonywania aktów sabotażu, wysuwania żądań i gróźb, dokonywania przestępstw itd. Na straży norm stoją sankcje – od drobnych kar, np. krzywości – coś w rodzaju bojkotu towarzyskiego, poprzez skiepszczenie – czasowe odsunięcie od grupy, wykitranie (wydalenie) z grupy, czyli przesunięcie do grupy pogardzanych frajerów, aż do przecwelenia, czyli degradacji do najniższego szczebla w hierarchii, co zwykle dokonuje się za pomocą bicia, zgwałcenia i innych szykan.
3. Reprezentanci podkultury grypserskiej dzielą całą społeczność więzienną na ludzi – a więc samych siebie i frajerów – czyli pozostałych.

Grupa grypserska posiada strukturę hierarchiczną, cechującą się bezwzględną podległością członków grupy wobec jej przywódców. Na czele grup – od kilkuosobowych w celach, poprzez oddziały, bloki, do całego zakładu – stoją przywódcy (maćciele). Członkowie grupy pełnią różne role i pozycje: charakterniacy – to członkowie doświadczeni i szanowani z powodu uznanych zasług, satelity lub łapiduchy to grupa gotowa do wykonania każdego polecenia przywódców (np. ukarania kogoś), tatuażysty, wielbłądy (czyli przemytnicy), pisarze, rysownicy, fajansiarze, kopytkarze, fakirowie, świry i inni.

Frajerów grupa grypserska dzieli na frajerów w porządku, kiepszczaków (tj. czasowo odsuniętych od grupy), zgredów (tj. więźniów starszych wiekiem), kapusiów i cweli. Te dwie ostatnie kategorie frajerów dotyczą więźniów, którzy są nieustannie poniżani, bici, gwałceni, zmuszani do różnorodnych upokarzających czynności, ośmieszani itd.

4. Członkowie tej podkultury posługują się systemem interakcji – przede wszystkim gwarą więzienną i specyficznymi środkami komunikacji: stukanką, mi-ganka, grypsem, lustrzanką, dmuchanką, koniem.

Prezentując wynikający z badań kompleksowy obraz podkultury więziennej, podano jednocześnie analizie jej elementy składowe. Analiza ta dokonana została pod kątem oddziaływania każdego wyróżnionego elementu podkultury na przebieg procesu resocjalizacji. Wynikiem wspomnianej analizy była każdorazowa konstatacja o jednoznacznie destruktywnym oddziaływaniu każdego z elementów podkultury, przy czym każdy z jej przejawów działa na psychikę więźniów jednocześnie antyresocjalizacyjnie i antyspołecznie (dewiacyjnie). Każdy z nich jest wyrazem treści zarówno sprzecznych z wartościami leżącymi u podstaw zabiegów resocjalizacyjnych, jak i wprost przekazem przestępczym. W ten sposób potwierdzona została hipoteza przyjęta w niniejszej pracy, według której skuteczność procesu resocjalizacji w znacznym stopniu uzależniona jest od oddziaływania wywieranego na jej przebieg przez różnorodne przejawy podkultury.

Można więc obecnie odpowiedzieć na pytania szczegółowe dotyczące zasadniczego celu niniejszej pracy.

Ad. 1. Podkultura więzienna jest zjawiskiem mającym działanie zdecydowanie demoralizujące (sprzyjające wkraczaniu na drogę przestępczości) na zachowanie jej reprezentantów.

Ad. 2. Każdy z czterech analizowanych przejawów podkultury ma istotne znaczenie w ograniczaniu efektywnej resocjalizacji więźniów.

Ad. 3. Wnioski z badań wskazują, że poszczególne przejawy podkultury więziennej oddziałują na przebieg procesu resocjalizacji w sposób zróżnicowany. Najbardziej podstawowe znaczenie mają niewątpliwie cele (wartości) uznawane przez reprezentantów podkultury za ważne oraz normy, którymi się oni kierują w swoim postępowaniu. Spośród celów podkulturowych najistotniejszy, najbardziej bezpośrednio przeciwstawny do wartości resocjalizacyjnych jest oczywiście ten, który został sformułowany jako walka z prawem i stojącymi na jego straży instytucjami. Jego uwewnętrznienie i utrwalenie przez uczestników podkultury może stanowić ważny czynnik motywacyjny, utrudniający lub nawet uniemożliwiający podatność na resocjalizacyjną przemianę osobowości więźniów.

Nie mniej ważne znaczenie w przeciwdziałaniu procesowi resocjalizacji więźniów stanowi system norm przyjętych i egzekwowanych przez grupę zwolenników podkultury więziennej. Określają one bowiem i kontrolują wzorce zachowań służących realizacji wartości grupowych. To właśnie na ich podstawie grupa decyduje m.in. o zdegradowaniu (szykanowaniu) lub faworyzowaniu współwięźniów. Najważniejsze spośród nich mają zdecydowanie destrukcyjne oddziaływanie na osobowość więźniów (np. te, które nakazują szykanować współwięźniów, czy te, które nakazują bojkot kontaktów z przełożonymi).

Gwara więzienna, czyli tajny język grypserski, ma bardzo istotne znaczenie destrukcyjne dla przebiegu procesu resocjalizacji przede wszystkim z tego powodu, że jest nośnikiem treści (głównie celów i norm) podkultury – i to zarówno podkultury grypserskiej, jak i przestępczej. To poprzez specyficzne wyrażenia, zwroty i słowa kształtują się poglądy członków grupy, a ich myślenie przybiera tę właśnie podkulturową formę i treść. Za pośrednictwem tej gwary utrwalają się przekonania i postawy.

Destrukcyjne znaczenie struktury społecznej grupy reprezentantów podkultury więziennej przejawia się przede wszystkim w dewiacyjnym układzie władzy. Przywódcy mają nieuzasadnioną, ale realną możliwość manipulowania podwładnymi i decydowania o ich sprawach. Stan ten utrudnia lub nawet uniemożliwia przystosowanie się więźniów do warunków społecznych poza więzieniem. Przywódcy są z reguły więźniami najbardziej odpornymi na oddziaływanie resocjalizacyjne. Mając możliwość kierowania postępowaniem wielu więźniów, m. in. za pomocą przymusu i przemocy, mogą oni wpływać na przebieg procesu resocjalizacji w zakresie znacznie szerszym niż tylko wymiar indywidualny.

Każdy z analizowanych przejawów podkultury więziennej ma więc destrukcyjne znaczenie dla przebiegu procesu resocjalizacji w więzieniu, chociaż oczywiście zakres oddziaływania poszczególnych przejawów jest zróżnicowany. Na podstawie przytoczonych wyników badań można jednak z przekonaniem stwierdzić, że ostateczny, sprzeczny z resocjalizacją rezultat, jest wynikiem współdziałania całego złożonego splotu przejawów składających się na kompleksowe zjawisko podkultury więziennej. Resocjalizacja w warunkach, jakie stwarza środowisko penitencjarne, powinna zatem koniecznie uwzględniać diagnozę podkultury więziennej.

Istotnym postulatem pod adresem służby więziennej, szczególnie zaś pracowników służb penitencjarnych, jest niewątpliwie zalecenie rzetelnego poznania zjawiska podkultury więziennej w jej istotnych przejawach. Wbrew pozorom wiedza ta nie jest wśród personelu rozpowszechniona. Nasuwa się sugestia, aby prowadzone były

odpowiednie cykle szkoleniowe. Poza zwiększeniem możliwości przeciwdziałania temu szkodliwemu zjawisku, przyniosłyby one i ten korzystny rezultat, że choćby tylko z powodu rozpowszechniania informacji o podkulturze więziennej znacznie osłabiona zostałaby jej siła, gdyż w dużym stopniu opiera się ona na elitarności i tajności.